

ONDERWYSERSOPLEIDING – 'n Didakties- Pedagogiese en Vakdidaktiese Beskouing

Hierdie publikasie en die publikasies wat agter in hierdie publikasie
vermeld word, is verkrygbaar van:

VAN SCHAIK'S BOEKHANDEL (EDMS) BPK
BURNETTSTRAAT 7096
HATFIELD
0083

ONDERWYSERSOPLEIDING – 'n Didaktiese- Pedagogiese en Vakdidaktiese Beskouing

Deur Prof W J Louw

Intreerede gelewer op 16 Oktober 1980 by die aanvaarding van die professoraat in en hoofskap van die Departement Didaktiese Pedagogiek en Vakdidaktieke.

PUBLIKASIES VAN DIE UNIVERSITEIT VAN PRETORIA

NUWE REEKS NR 161 - 1981

Prys: R1,30

ISBN 0 86979 344 6

Wanneer daar oor onderwysersopleiding besin word, is dit raadsaam om eers vas te stel wat die doël van die opleiding is. Sonder duidelikheid hieroor is 'n bespreking van kurrikulering, struktuur, beheer, ens. van onderwysersopleiding nie sinvol nie en kan 'n didakties-pedagogiese en vakdidaktiese bespreking daarvan eensydig en selfs versteld wees.

Die kontemporêre literatuur oor doelstellings by onderwysersopleidings is omvattend en divers — divers omdat die doelstellings noodwendig gekoppel is aan onderwysbeleid. Onderwysbeleid moet op sy beurt noodwendig in harmonie wees met die gemeenskap wat dit dien en kan dus nie die historiese wording van die gemeenskap in religieuse, demografiese, ekonomiese en algemene kulturele verband uit die oog verloor nie. Dit beteken dat beide die doelstellings en die daaruit voortvloeiende kurrikulum in ooreenstemming met die algemene onderwysbeleidprognose moet wees en nie slegs die heersende omstandighede moet reflekteer nie. Onderwysbeplanning, en daarmee ook onderwysersopleiding, wat nie bestaande grense oorsteek en bo geldende situasies uitstyg nie, kan slegs gedeeltelik aan die toekomstige voldoen en loop gevaar om irrelevant te wees. In die lig hiervan beskou, is dit duidelik dat die navorsing oor die stand van die onderwys in die RSA wat tans deur die RGN uitgevoer word, nie net geregverdig is nie maar opsigtelik 'n saak van dringendheid geword het, gelet op die algemene politieke bestel en die onderwysverwagtings wat geskep is en waarop aangedring word.

Dit is in die konteks soos hierbo geskets, dat die saak van doelstellings by onderwysersopleiding gesien moet word. Die diversiteit van die verskillende samelewings en kultuurgroepe in die wêreld verklaar die diversiteit van beklemtonings en verbandhoudende teleologiese konsepsies. Ondanks hierdie verskille is daar bepaalde ooreenkomste wat die aandag by 'n tema soos hierdie opeis. Die betrokke literatuur onderskei die volgende as die belangrikste doelstellings van inrigtings wat onderwysersopleiding onderneem:

- * Die **voorbereiding** van onderwysers vir professionele poste aan skole en opvoedkundige inrigtings.
- * Die **voorsiening** van 'n belangrike bron vir navorsing en ondersoek van professionele onderwyssake.
- * Die **vasstelling** reduksie en integrasie van veranderende kennis en tegnologie wat met onderwys verband hou.
- * Die **ontwikkeling** van onderrigprogramme en kurrikula vir gebruik in skole.

- * Die **voorsiening** van 'n belangrike bron vir indiensopleiding van diensdoenende onderwysers¹.

Dit is duidelik dat die opvoedkundefakulteite die leeu-aandeel in die verwerkliking van hierdie doelstellings moet hê, maar dit is eweneens duidelik dat die opvoedkundefakulteite ten nouste met ander akademiese departemente en onderwysowerhede moet saamwerk om al hierdie doelstellings te bereik. Dit is ook duidelik dat die eerste twee doelstellings veral die taak is van die Departement Didaktiese Pedagogiek en Vakdidaktieke, bygestaan en ondersteun deur die ander pedagogiese perspektiewe. Verdere analise van hierdie doelstellings identifiseer die volgende doelwitte vir die Fakultet Opvoedkunde in die algemeen en vir die Departement Didaktiese Pedagogiek en Vakdidaktieke in die besonder, by die opleiding van onderwysers:

- * Die opleiding van opvoeders wat ewewigtig gevorm is ten opsigte van vak- en didaktiese kennis, om verantwoordelikheid vir die geslag van môre te kan neem.
- * Die opleiding van ewewigtig gevormde professionele onderwysers vir die praktyk.
- * Die opleiding van onderwysers met die nodige vaardigheid en kundigheid om doeltreffend te onderrig in die skool.
- * Die vorming van 'n mens om as opvoedkundige leier in sy gemeenskap op te tree.
- * Die opleiding van personeel wat aan pedagogiese, didaktiese en vakdidaktiese navorsing deel kan neem².

In die meeste Wes-Europese lande, in die VSA en ook hier te lande word die bestaande onderwysersopleidingkurrikula, na struktuur en funksie, as onvoldoende en ondoelmatig beskou³. Dié algemene kritiek is nie altyd op pedagogiese oorwegings gegrond nie, maar spruit meestal voort uit 'n antispasie van die veranderings wat oor twintig jaar in die samelewing kan plaasvind en wat nou by die opleiding van onderwysers ter sake is. Die implikasie is dat die ekstrapolasie van die toekoms uit die huidige, die gronde moet verskaf vir 'n retrogressiewe analise om die doelwitte vir onderwysersopleiding te identifiseer en te verfyn. Hierdie analise staan algemeen bekend as die futurologiese model en het vanselfsprekend segwaarde vir die formulering van onderwysbeleid, en daarmee ook vir onderwysersopleiding.

Hierdie model vind besondere aandag in die werke van veral Illich,⁴ Reimer⁵ en Morrish⁶ en vorm die basis vir die bevraagtekening van 'n aantal heilig onderwyskoeie, byvoorbeeld kwessies soos gelykheid of diversiteit van onderwys; formele en/of nie-formele onderwys se plek in onderwysvoorsiening; onderwysoutonomie en beheer gesetel in die nasionale, provinsiale, regionale of plaaslike owerhede; die aandeel van die nasionale owerheid, die handel, die nywerheid en die landbou in die verskaffing van 'n diversiteit van onderwysgeleenthede; ens. Hierdie vrae is van ingrypende en prinsipiële belang en sal noodwendig

in elke land se onderwysbeginsels op die een of ander wyse gereflekteer moet word.

Hier moet egter 'n onderskeid gemaak word tussen 'n toekomsbeeld wat uit die huidige gegewens afgelei kan word en 'n toekomsbeeld wat die uitkoms is van 'n sogenaamde "Konzeptsprung"⁷. Oor hierdie onderskeid word nie verder uitgewei nie — die RGN-navorsing oor die stand van die onderwys in die RSA, en veral sy komitees wat oor die onderwysbeginsels en kurrikulum verantwoording moet doen, sal oor hierdie saak uitspraak moet gee. Dit is egter hierdie departement se taak om daardie uitsprake by sy onderwysersopleiding te integreer, en dit sal uit die aard van die saak indringende navorsing verg.

Die doelwit om ewewigtig gevormde onderwysers vir die praktyk voor te berei, asook die ander doelwitte, impliseer 'n ewewig tussen skoolvakopleiding en opvoedkundige beheersing. Op sy beurt impliseer dit weer kurrikuleringsbeginsels, nie net ten opsigte van die inhoud nie maar ook ten opsigte van die struktuur en duur van die opleiding. Hierdie saak geniet besondere aandag in die VSA, Wes-Europa en die Verenigde Koninkryk. In die meeste lande word die onderwysersopleidingsmodel van agt semesters voltydse studie, wat vakopleiding en didakties-pedagogiese opleiding integreer, onderskryf, maar as gevolg van die ooraanbod van graduandi in hierdie lande word die meeste navorsing tans gekonsentreer op prosedures om geskikte kandidate vir onderwysersopleiding te identifiseer⁸, en op empiriese navorsing om die geldigheid van sodanige prosedures te toets.⁹

Hierdie is uit die aard van die saak nie 'n probleem in die RSA nie. Wat wel 'n probleem is, is die kurrikulum om die ewewig tussen skoolvakstudie, pedagogiese, didakties-pedagogiese, vakdidaktiese en professionele opleiding te verwerklik. Alhoewel hierdie ewewig breedvoerig beskryf is in die bepaling van die verantwoordelikheid van die universiteit vir die opleiding van hoërskoolonderwysers¹⁰, is dit 'n komplekse saak om die ewewig in 'n doeltreffende struktuur te verwerklik. In die agtsemester-geïntegreerde graadkursus kan hierdie doelwit met redelike sekerheid bereik word.

Wat die sogenaamde drie-plus-eeenopleiding betref (baccalaureusgraad 3 jaar, HOD (Nagr) volt 1 jaar), is die saak uitermate ingewikkeld en akuut en staan Suid-Afrika in 'n hoë mate alleen — ingewikkeld omdat die pedagogies-didaktiese en vakdidakties-professionele oriëntering eenvoudig nie in 'n jaar effektief kan plaasvind nie, en akuut omdat beide dosente en studente hierdie opleiding as 'n krisisplossing vir 'n krisissituasie beskou. Selfs met die vriendelikste toegeeflikheid vir studente se entoesiastiese kritiek, kan daar nie ontken word nie dat studente die reg het om die effektiwiteit van hierdie kursus in twyfel te trek. Vir solank as wat die huidige tekort aan opgeleide hoërskoolonderwysers voortduur, so lank sal die onderwysowerhede en universiteite gedwing word om die drie-plus-eeenopleiding aan te bied. Alle aanduidings is dat die tekort nog lank sal voortduur.

Wat betref die bepaling van 'n drie-plus-eenmodel wat die harmonie tussen vak- en onderwyskundige opleiding moet verwerklik, is ons in die gelukkige posisie dat daar veral in die Verenigde Koninkryk en die VSA in die afgelope dekade omvattende navorsing gedoen is toe hierdie lande ook met 'n krisistekort aan onderwysers gesit het¹¹. Hierdie navorsing het uitgeloop op vyf verskillende voorstelle vir opleidingstrategieë, naamlik:

- * Die nagraadse eenjarige opleiding behoort geheel en al op die student se eerste onderwysaanstelling gerig te wees.
- * Die hoofklem van die opleiding moet op die ontwikkeling van onderrigvaardighede en die teorie van onderrig val.
- * Daar moet uit al die pedagogiese dissiplines net daardie teorie uitgesonder word wat op die onderrig- en leerhandeling betrekking het.
- * Die studie van die verskillende pedagogiese dissiplines moet vermy word en 'n skoolgerigte praktiese teorie moet ontwikkel word.
- * Nagraadse onderwysersopleiding moet sover moontlik, uit die fakulteit opvoedkunde verwyder word en die opleiding moet eerder in die skole self plaasvind

Wat het die "praktiese" paradigma vir Suid-Afrikaanse universiteite te sê? Omdat hierdié opleidingsmodelle goed beredeneerd is en goed gedokumenteerde navorsing behels, en omdat die drie-plus-eenkrisis fakulteite van opvoedkunde daartoe kan lei om opleidingsinnovasies van hierdie aard sonder meer in te stel, moet elkeen van die modelle aan streng didakties-pedagogiese en vakdidaktiese analise en kritiek onderwerp word.

Die model wat uitgaan van die student se eerste onderwysaanstelling kan 'n bydrae lewer tot die verfyning van opleidingsdoelstellings, omdat die skoolkultuur moontlik teenstrydig met baie van die voor-diensopleidingdoelstellings kan wees en daardeur die insigte wat in dié opleiding bekom word, tot niet kan maak. Hierdie situasie spruit hoofsaaklik uit die soms naïewe siening van universiteitsdosente dat hulle effektief daartoe bydra om in een jaar aan die studentonderwysers bepaalde insigte en vaardighede te verskaf wat stadig maar seker die kwaliteit van die onderrig aan skole sal bevorder en verbeter. Alle navorsing dui egter daarop dat nuwe onderwysers min invloed uitoefen en min daartoe bydra om die kwaliteit van die onderrig aan skole te verander of te verhoog. Die redes hiervoor is onder andere dat die huidige organisasie van onderrigtake eerder 'n konserwatiewe uitsig by skole tot gevolg het. Verandering word gerem deur isolasie tussen universiteit en skool, deur vae maar eisestellende doelstellings, dilemmas ten opsigte van die evaluering van leerresultate, beperkte in-diens-opleidingsgeleenthede, rigiditeit ten opsigte van onderwysopdragte wat inhoud sowel as vorm betref, en werksomstandighede wat 'n "meer van dieselfde"-sindroom onder klasonderwysers en sommige inspekteurs van onderwys tot gevolg het.¹²

Dit is duidelik dat hierdie saak didakties-pedagogiese, sosio-didakties-pedagogiese en ook vakdidaktiese konsekwensies het wat nagevors moet word. Die raamwerk waarbinne sodanige navorsingsuitkomstes geïntegreer sal moet word, sal deur die navorsingsresultate van die vroeër genoemde RGN-projek en deur die amptelike aanvaarding daarvan verskaf moet word.

Die model wat daarvan uitgaan dat die hoofklem van die opleiding op die ontwikkeling van onderrigvaardighede en die teorie van die onderrig moet val, bied besondere geleenthede vir die struktuering van onderwysersopleiding. Hierdie beklemtoning het onder andere onderrigvaardighede en gesimuleerde sosiale vaardighede op die oog. Die gedagte is dat dié vaardighede didakties-pedagogies en vakdidakties geanaliseer moet word en dan deur middel van mikro-onderrig en minikursusse vir die studente, onderrig moet word¹³. In die VSA het hierdie model uitgeloop op die bekende "Performance-Based Teacher Education" (PBTE) en "Competency-Based Teacher Education" (CBTE).

Die beperkings ten opsigte van hierdie benadering is tweërlei, naamlik, eerstens, teoreties en, tweedens, organisatories. Wat die teoretiese aspek betref, moet dit beklemtoon word dat teoretiese veralgemenings slegs riglyne is om bepaalde onderrigsituasies te begryp en dat dit nie as voorspellers dien nie. Om hierdie rede moet die student eerder opgelei word om bewus sy eie handeling te verantwoord. Die humanistiese psigologie gaan een stap verder en beweer dat 'n onderwyser se effektiwiteit afhang van sy selfpersepsie, en stel dus voor dat die opleiding eerder op begrip vir persone, en die self, moet konsentreer. Indien suksesvolle onderrig slegs op die effektiewe persepsie van die self (die "self as instrument"-gedagte) gegrond is, en individue is uniek, dan is die premie dat die onderrig na sy verskyning en struktuur universeel is en dat 'n geldige lesstruktuur daaruit af te lei is, ondenkbaar¹⁴. Wat die organisatoriese aspek betref, word dit beklemtoon dat 'n indringende en suksesvolle mikro-onderrigprogram vir 556 finaliste aan hierdie Universiteit eenvoudig net nie georganiseer kan word nie. Indien daar slegs 1 mikro-onderrigkontakuur per student per week voorsien moet word, impliseer dit 15,568 leerlinge per akademiese jaar. Alhoewel die nuwe gebou voorsiening maak vir hierdie opleiding, is die blote getalle wat by mikro-onderrig ter sprake is, weerhoudend. Hierdie is weer eens 'n saak wat veral die vakdidaktiese en professionele aspekte van die opleiding direk raak en sal dus ook indringende navorsing vereis.

Die standpunt dat daar in die opleiding van onderwysers slegs gekonsentreer moet word op 'n kapita selekta van die pedagogiese dissiplines wat direk verband hou met die skoolonderrig¹⁵, is 'n moontlikheid wat by die Universiteit van Pretoria ondersoek is. Die veronderstelling is dat hierdie vakke interdisziplinêr onderrig moet word en effektief geïntegreer moet word by opleiding in praktiese onderrigbekwaamheid. Uit die aard van die saak handel dit hier om 'n bevraging van veral die Fundamentele Pedagogiek, Psigopedagogiek, Sosiopedagogiek

en Historiese Pedagogiek vanuit die vakdidaktiese en didakties-pedagogiese perspektiewe om die raakvlakke van die perspektiewe by die onderwysersopleiding te verklaar. Konseptueel klop hierdie prosedure met kurrikuleringskriteria, maar funksioneel skep dit gevaarlike leemtes indien temas uit die wetenskaplike konteks van die perspektief geneem word of indien temas op so 'n wyse gepopulariseer word dat studente nie die omvang, aard, grense, metode, beginsels en uitsprake van die betrokke perspektiewe kan begryp nie¹⁶. Dié leemtes kan lei tot oppervlakkigheid, rigiditeit en konformisme — eienskappe wat in die opgawe van die onderwys in die veranderende konteks van die Suid-Afrikaanse situasie geen plek het nie.

Die model waar die verskillende pedagogiese dissiplines uit die opleiding geweier word en waar 'n skoolgerigte praktiese teorie in die plek daarvan gestel word, is insgelyks gegrond op 'n misvatting van die funksie van die teorie by opleiding. Die skeptisisme van onderwysers oor die waarde van pedagogiese teorieë vir die klaskamerpraktyk, is nie deur die opkoms van die pedagogiese dissiplines as selfstandige akademiese studievervelde verminder nie. Die betrekking van vakspesialiste by die opleiding van onderwysers lei dikwels tot afsonderlike kursusse van bepaalde diepte wat die kritiek van "relevansie" versterk. Afgesien daarvan dat daar didakties-pedagogies en vakdidakties sterk beswaar daarteen gemaak kan word om die skool, as sekondêre struktuur, as uitgangspunt by die bepaling van onderwysersopleidingsprogramme te neem, sal didakties-pedagogiese ondersoek veral die fundamenteel pedagogiese, psigopedagogiese en sosiopedagogiese premisse van die model moet beoordeel. Daar sal ook veral strenger gekyk moet word na die konsep van relevansie, en veral die normatiewe basis daarvan, waar pedagogiese relevansie betrekking het op 'n toestand van sake wat behoort te bestaan.¹⁷

Die eis dat nagraadse onderwysersopleiding sover moontlik uit die fakulteite van opvoedkunde van die universiteite geneem moet word en dat die skole die taak van die opleiding van onderwysers self moet onderneem, is nie nuut nie maar wen deesdae al meer veld. Hierdie model steun weer eens op 'n misvatting van die funksie van die teorie by die opleiding van onderwysers en op 'n misvatting van die vermoë om die vakkennis van die student met die didaktiese aktiwiteite van die skool te integreer. Hierdie opvatting is egter belangrik omdat dit 'n herwaardering van die taak van die universiteit afdwing en omdat dit die behoefte aan nouer skakeling met die skole onderstreep¹⁸. Alle navorsing, veral op die gebied van proefonderwys en die prosedures wat ontwerp is om beide dosente en ervare onderwysers daarby te betrek om effektiewe onderrig by studente te verwerklik, vertoon uiters skamele resultate. Dat studente voortdurend in kontak met die skool moet bly, ly geen twyfel nie, eenvoudig omdat die universiteit nie meer alleen kan instaan vir effektiewe beheer nie. Waar die skole nie intensief betrek word nie, kan die opleiding gerem word. In hierdie opsig staan die RSA se werkwyse agter by innovasies in die VSA, Engeland en

Europa en word die algemene pogings gekenmerk deur min gesamentlike beplanning tussen die universiteite, onderwysowerhede, onderwyskolleges en skole. Die hele saak van proefonderwys staan in die brandpunt van enige gesprek oor onderwysersopleiding. Dit is in die lig hiervan dat die didaktiese pedagogiek en vakdidaktieke weer eens die teoretiese en praktiese moontlikhede van die Amerikaanse, Europese en Engelse modelle sal moet ondersoek en prosedures sal moet evalueer ten einde die beste daarvan in die Suid-Afrikaanse situasie te integreer.

In die voorafgaande bespreking is sekere kurrikulêre beginsels aangesny wat verder uitgewerk en verklaar moet word. Dit ly geen twyfel nie dat opleiding die onderwyser vaardig en beweeglik moet maak. Vaardigheid en beweeglikheid kom nie vanself nie, maar verg opleiding wat onder andere selfkennis, selfstandigheid en inisiatief op die oog het. Kennis van die pedagogiek verskaf die nodige insigte om op verantwoordbare wyse in die skool te onderrig mits daar integrasie is en mits hierdie integrasie in die vakdidaktieke kulmineer¹⁹. Die integrasie van didaktiese insigte en vakdidaktiese kennis teen die agtergrond van die pedagogiek, verskaf die basis vir kreatiwiteit, beweeglikheid en evokatiewe onderrig. Terselfdertyd vorm dit ook die basis vir navorsing en besinning, want sonder die integrasie van insigte bly navorsing op simptome gerig. Alhoewel hierdie insigte en integrasie alreeds volledig uitgewerk en gepubliseer is, is dit waar dat verskeie omstandighede daartoe neig om studente te dwing om praktiese, funksionele kursusse op te soek en om meer abstrakte, teoretiese kursusse te vermy. Die student moet opgelei word om te besef dat die onderrig (op watter vlak ook al) veral twee belangrike eienskappe vereis: aan die praktiese kant selfvertroue wat op die effektiewe beheersing van professionele vaardighede berus; en aan die teoretiese kant, 'n ingeligte nederigheid wat voortspruit uit begrip van die kompleksiteit van menslike eksistensie, van die kortstondigheid van intellektuele modes, en van die blywende hoedanighede van die gees wat sekere skrywers nog laat voortleef lank na hulle tyd²⁰. Beide hierdie eienskappe vereis opleiding, maar van so 'n aard dat die praktiese en die teoretiese aspekte daarvan in harmonie met mekaar staan. In hierdie verband het 'n ou Sjinese gesegde 'n belangrike boodskap: "Give a man fish and you feed him for a day. Teach him to fish and you feed him for a lifetime".

Die voorafgaande skets met breë kwasstrepo die moderne tendense met betrekking tot onderwysersopleiding en die taak van die universiteit om hierdie opleiding sinvol te verwerklik. Die beheer oor onderwysersopleiding sou ook met reg in 'n tema van hierdie aard betrek kon word. Die beheer, aard en omvang van onderwysersopleiding is vasgelê in die Wet op Nasionale Onderwysbeleid, Wet No 39 van 1967, soos gewysig deur die Wysigingswet op Nasionale Onderwysbeleid, Wet No 73 van 1969. Die vraag ontstaan of hierdie wetgewing, in die lig van die uitkomst van die RGN-ondersoek na die stand van die onderwys in die RSA, onveranderd sal bly staan. Te oordeel aan die bestek van die ondersoek en die samestelling van die hoofkomitee, wil dit voorkom

asof 'n nuwe bedeling vir die onderwys in die algemeen, en vir die opleiding van onderwysers in die besonder, in die vooruitsig is. Om hierdie rede sou kommentaar oor die beheer van onderwysersopleiding in hierdie stadium spekulatief wees en word die saak daar gelaat. Hoe enige moontlike veranderinge die verhouding tussen die universiteit, onderwyskolleges en teknikons in die toekoms sal raak, kan ook nie oor gespekuleer word nie. Dit sal egter moeilik wees om die beheer van 'n onderwysersopleidingstelsel buite die beginsel van die universiteit as leier op tersiêre onderwysvlak, te bedink. Ook oor hierdie aspek sal die tyd ons leer.

Wat die bevindings van die RGN-onderzoek ook al mag wees, en watter vorm die daaruit voortvloeiende wetswysing ook al mag aanneem, geen gewysigde stelsel kan buite die kategorieë van die onderrig funksioneer nie. Die ontologiese struktuur van die onderwysfenomeen en die didaktiese kriteria as die grond vir die herkenning van die essensies van die onderrig in die spesifieke didaktiese situasie, sal steeds as grond en uitgangspunt moet dien vir 'n gewysigde stelsel, eenvoudig omdat die onderrigende opvoedende werklikheid nie deur 'n stelsel oorskry kan word nie. Die sosio-juridiese perspektief op die praktyk van die onderwys asook die ooreenkomstige implikasies vir die universiteite wat die opleiding van onderwysers onderneem, sal deeglik ondersoek moet word omdat die probleem van die onderwysersopleidingspraktyk in die lig van die ontologie van onderwys-gee en die juridiese opdrag wat die universiteite in hierdie opsig ontvang, van kardinale belang is. Om hierdie rede moet die saak ondersoek word voordat 'n analise gemaak kan word van die verantwoordelikheid van die universiteit en sy verbande met die onderwyskolleges en teknikons.

Wat die inspraak van die universiteit by die opleiding van onderwysers betref, kan op die volgende gewys word: 'n Evaluering van die taak van die universiteit dui daarop dat die universiteit by uitstek geskik is vir die opdrag om 'n wetenskaplik verantwoordbare struktuur te skep uit hoofde van die navorsing wat deur die universiteit onderneem word en die wetenskaplike aard en tradisie van die universiteit. 'n Wetenskaplik (pedagogies) gegronde profesie (onderwys) kan alleen groei en tot vernuwing kom ten einde aan die eise van die aktualiteit van die profesie en die veranderende maatskaplike situasie te voldoen, mits dit gedurig deur die teorie verryk word en mits die praktyk die onderrigproblematiek aan die teorie opdring vir sy kennisname en uitspraak. Maar dit kan die universiteit slegs waarborg indien hy sy roeping vervul deur in die woorde van Van Trotsenburg, 'n instelling van "academic excellence" te bly²¹. In hierdie verband beskryf Van der Stoep vier moontlike opsies wat die universiteit het by 'n analise van die toekoms van die universiteit en sy vormingstaak²². Die opsie wat die eis van akademiese voortreflikheid kan verwesenlik, is dié van die geslote universiteit wat hom streng besig hou met die akademiese en die uitsuiwering van alle vakgebiede, studierigtings en opleidings wat nie ewe goed en/of goedkoper elders behartig kan word nie. Dié uni-

versiteit sou hom hou aan baie streng toelatingsvereistes en selfs keuring vir toelating, terwyl die aard van sy werk hoogs wetenskaplik en professioneel sal moet wees. Enige ander keuse of kombinasie van keuses sal noodwendig die akademiese inslag verskraal, bloot omdat kompromieë ten opsigte van personeel en opleiding sine qua non is vir die ander opsies.

Watter keuse die universiteit ook al ten opsigte van sy opsies maak, dit is seker dat hy nie meer sal funksioneer soos hy in die verlede gefunksioneer het nie. Dit is in die lig hiervan dat dié toekomstige beslag van onderwysersopleiding heroorweeg sal moet word en dat daar besin sal moet word oor opleidingstrategieë vir enige opsie of kombinasie van opsies wat oorweeg mag word.

Die gevaar bestaan nou dat die voorafgaande beredenering op die esoteriese wetenskaplike vlak sal bly bloot omdat die werklikheid van aanbod vir onderwysersopleiding, en alles wat daarmee gepaard gaan, uit die oog verloor word.

Die onderwysvoorsiening in Transvaal veral, het krisisaftmetings begin aanneem, waarvan die volgende gegewens getuig:²³

- * Afgesien daarvan dat daar teen 16 September 1980 vir 371 vakatures in Transvaal geen onderwysers gevind kon word nie, moes die Onderwysdepartement 'n groot aantal professioneel nie-gekwalifiseerde persone aanstel.
- * Vanaf die begin van hierdie jaar tot die einde van Augustus 1980 was daar 2 750 bedankings, vergelyk met 1 463 vir dieselfde tydperk verlede jaar.
- * Vanaf die begin van hierdie jaar tot 16 September 1980 het 11,6% van die Departement se totale manlike onderwyspersoneel bedank.
- * Die belangrikste redes vir die bedankings is onvoldoende salarisse en die oorlaaiing van onderwysers met ekstra opdragte as gevolg van personeeltekorte.
- * Die onvoldoende onderwysersvoorsiening noodsaak die aanbieding van ekstra klasse na afloop van die gewone skoolrooster, die gebruik van onderwysers van ander skole, vakansieskole vir die leerlinge, en addisionele klasse gedurende skooltyd deur onderwysers van die skool se eie personeel.
- * Die tekorte is nie slegs tot bepaalde vakke beperk nie, maar kom veral voor in die natuurwetenskappe, tegniese vakke, handelsvakke, Wiskunde en Engels.

Dit is die feite van die saak in Transvaal en die situasie waarin die voornemende onderwyser hom sal bevind. Dit is duidelik dat die Suid-Afrikaanse Onderwysersraad kwalik in ooreenstemming met sy doelstellings kan funksioneer in hierdie omstandighede. Die omstandighede bestaan en brei uit na die ander provinsies, nieteenstaande werwingspogings. Hierdie pogings wissel vanaf werwing van matrikulante in die

skole tot by besonder voordelige opleidingsbeurse. Die totaal van hierdie pogings is teleurstellend, as in aanmerking geneem word dat 78,5% van die eerstejaaronderwysstudente aan staatsgesubsidieerde kolleges nie 'n matrikulasievrystellingsertifikaat het nie, terwyl die matrikulasievrystellingsgroep aan die universiteite in die meerderheid is met 73,4%²⁴.

Wat in hierdie verband moontlik ook van belang kan wees, is dat omvattende empiriese navorsing daarop dui dat damestudente oor die algemeen beter akademiese presteerders as manstudente is.²⁵ In die lig hiervan is dit vreemd dat die TOD die beginsel van reservering van 'n persentasie van die poste vir mansonderwysers veral in die primêre onderwys volg. Hierdie reël is nog meer eenaardig as in aanmerking geneem word dat 'n betroubare maatstaf om vas te stel of 'n skoolstelsel na genormeerde opvoeding in sy onderwys mik, die agting is wat hy vir kennis en akademiese kwaliteit het.²⁶ Indien 'n skoolstelsel die menslike wete geringskat en indien dit anti-intellektualisties is, dan het dit min agting vir menslike waardigheid, in die sin van min agting vir kinders se moontlikhede as skeppende en normatiewe wesens.

'n Analise van die voorafgaande wys dat die onderwys en onderwysersopleiding radikaal deurdink moet word en dat die denke gedra sal moet word deur die navorsingsresultate van indringende pedagogiese, didakties-pedagogiese en vakdidaktiese ondersoek. Dit is ook duidelik dat die uiteenlopende aard van die navorsing en die besondere eise wat die gedifferensieerde aard van onderwysersopleiding behels, 'n bepaalde opgawe aan hierdie departement stel.

'n Projeksie van watter bydrae die Departement Didaktiese Pedagogiek en Vakdidaktieke sal moet lewer, en in toenemende mate sal moet lewer, by beide die navorsing hoërop aangedui en by die opleiding van onderwysers, wys duidelik dat die samestelling van die personeel van so 'n departement radikaal deurdink sal moet word. Indien die navorsing en die onderwysersopleiding gestabiliseer en uitgebou moet word, is daar sprake van toenemende navorsingspesialisasie. Hier is sprake van spesialisasie in basiese pedagogies-didaktiese navorsing, toegepaste navorsing, vakdidaktiese navorsing, navorsing oor die plek, omvang en integrasie van professionele opleiding, navorsing oor die moontlikhede om die didakties-vakdidaktiese teorie in die proefonderwys meer effektief te verwerklik, navorsing oor strukturele en funksionele moontlikhede om die belang by en beheer van proefonderwys tussen die verskillende belangegroepes meer sinvol te verwerklik, ens.

Dit is veral in die vakdidaktieke waar die grootste probleem ten opsigte van gespesialiseerde navorsing ondervind word. Hierdie jaar is daar byvoorbeeld twee keer so veel MEd-kandidate (14) in die Vakdidaktieke as in die Didaktiese Pedagogiek (7). Afgesien daarvan dat die Vakdidaktieke die hele spektrum van die skoolvakke in die onderwysersopleiding span, konsentreer die vakdidaktiese navorsing op die ontwerp van 'n totale praktyk.²⁷ Die vernaamste beginsel wat by hierdie

ontwerp ter sake is, is verbesondering, en dit dui nie net op die skoolvak nie maar ook op die situasie van die kind, die onderrigvorm en die doelstellingsproblematiek. Dit is duidelik dat die Vakdidaktieke nie gelyk gestel is aan die sogenaamde "metodieke" nie. Dit is ook om hierdie rede dat vakdidaktiekopleiding nie in die ander akademiese departemente gesetel kan wees nie, want die departemente is eenvoudig nie betrokke by die doelwitte van onderwysersopleiding nie.

Die spesialisasie wat implisiet en eksplisiet in die voorafgaande ter sprake is, noodsaak differensiasie in die departement ten opsigte van sy personeel. Dit beteken een of twee moontlikhede: òf bepaalde eise sal aan dosente gestel moet word met betrekking tot besondere rigtings waarin hulle hulle toenemend sal moet bekwaam om studente as vaardige onderwysers op te lei, òf die personeel sal hulle binne so 'n departement moet bekwaam en bly bekwaam om die opleiding te integreer met die ander aspekte van kennis wat in die fakulteit beskikbaar is en, in breër verband, wat by die universiteit beskikbaar is. Watter een van hierdie twee moontlikhede geldig sal wees, sal afhang van die keuse wat die universiteit ten opsigte van sy toekomsopsies sal maak. Indien daar egter op die eerste moontlikheid besluit word, word afstand gedoen van die beginsel van akademiese voortreflikheid en sal hierdie departement hom nie van ander kan onderskei nie.

Hierdie departement kan wel met reg by die tweede moontlikheid aansluiting vind. Indien die ontwikkeling van die akademiese denke in hierdie departement ondersoek word, is dit opvallend dat my voorganger, prof F van der Stoep, uitmuntend aan die eis van akademiese voortreflikheid voldoen het met die publikasie van veral "Didaskein"²⁸ en "Didaktiese Grondvorme"²⁹, en daarmee nie slegs baanbrekerswerk gedoen het nie maar die beslag gegee het aan die navorsing wat onder sy leiding onderneem is. In hierdie verband kan onder andere verwys word na die navorsing van prof N J de Jager oor mikro-onderwys³⁰ by onderwysersopleiding en die evaluering van onderwysers in die onder-rigsituasie³¹, wat 'n wysiging in die praktyk van onderwysersopleiding hier teweeggebring het. My kollega prof C J van Dyk sit hierdie tradisie voort en lewer 'n reuse-bydrae vanuit die Vakdidaktieke tot die formulering van doelwitte vir onderwysersopleiding. 'n Hele aantal navorsingsprojekte is juis onlangs afgehandel, of is tans aan die gang, wat die verbetering van onderwysersopleiding op die oog het. Hier kan die werk van Schutte genoem word wat op die moontlikhede van kabeltelevisie by die opleiding van onderwysers konsentreer, om aan te sluit by die probleme wat De Jager in sy ondersoek na mikro-onderwys geïdentifiseer het³².

Alhoewel die aanvoorwerk in die beskrywing van die essensiële strukture vir onderwysersopleiding alreeds onderneem is, is nóg uitgebreide navorsing nodig om in die nuwe konteks waarin ons ons bevind, die doelwitstellers by onderwysersopleiding te klassifiseer en te verfyn. Ook gaan die semesterstelsel waarheen die fakulteit beweeg, 'n fundamentele uitwerking hê op die hele program van onderwysersopleiding.

In hierdie verband kan daar nie voorsien word dat die kurrikulum vir onderwysersopleiding, soos dit tans daar uitsien, sal kan voortbestaan nie. Dit geld eintlik vir alle opleiding in die fakulteit tot en met die BEd-graad. Die invoering van die semesterstelsel is 'n wesenslike verandering wat met die oorgang 1979-1980 in die fakulteit besondere prominensie geniet. Afgesien van die uitwerking wat die semesterstelsel op die opleiding van onderwysers gaan hê, is die opleidingsfasiliteite wat in die nuwe gebou beskikbaar gestel word nóg 'n faktor wat herkurrikulering afdwing. Hierdie fasiliteite skep moontlikhede in onderwysersopleiding wat nie voorheen bestaan het nie. Hierdie moontlikhede sal versigtig oorweeg moet word en geïntegreer moet word in elke sillabus wat by onderwysersopleiding ter sprake is. Dit is ook op hierdie vlak dat die tradisionele samewerking van die ander pedagogiese dissiplines vrugbare terrein het. En dit is in hierdie verband dat ek u, meneer die Rektor, wil bedank vir u volharding om die nuwe gebou te laat oprig toe daar 'n skaarste aan fondse was en u nie bereid was om die voorgestelde kompromieë te oorweeg nie.

SYNOPSIS

TEACHER TRAINING — A DIDACTIC-PEDAGOGIC AND SUBJECT-DIDACTIC VIEW

When teacher training is considered, it is wise to establish the aims of such training. This aspect is examined fully and is projected against the situation in Europe, the USA and the RSA. The general dissatisfaction, especially as regards the so-called three-plus-one training (bachelor's degree plus teacher's diploma), is noted. Five models of teacher training are examined in depth, and the relevant areas of research to be undertaken by this Department are identified.

A critical examination of teacher training practices against the background of the changing nature of universities is undertaken, and the various options open to universities in this respect are examined. Various problems which have emerged have stressed the need for in-depth research as well as action-research by the academic staff of this Department.

The findings resulting from this research are discussed against the background of the organization of training, academic forming, professional training and research within the Department. An indication is given of the need to reorganize the Department as a whole in order to accommodate the various levels of expertise and ability with the object of supporting the University generally and the Faculty of Education specifically as an institution of academic excellence.

VERWYSINGS

- 1 Sien: Mclune, S, Matthews, M en Easle, J (1977): Teacher Education: A New Set of Goals, in: **American Education**, June 1977. pp 24-26.
- 2 Van der Stoep, F (1980): Die toekoms van die universiteit en sy vormingstaak. **Fakulteitslesing**, Fakulteit Lettere en Wysbegeerte, 18 Junie 1980, pp 10-11.
- 3 Heckhausen, H (et al) (1970): **Lehrer 1980: Lehrerbildung für die Künftige Schule**. Berstelsman Universitätsverslag Dusseldorf; p 32 e v.
- 4 Illich, I D (1973): **Deschooling Society**, Penguin, London.
- 5 Reimer, E (1971): **School is dead**, Penguin London.
- 6 Morrisich, I (1976): **Aspects of Educational Change**. George Allen and Unwin, London.
- 7 Stelling van Prof E A van Trotsenburg tydens 'n onderhoud met skrywer op 25 September 1980.
- 8 Brodbelt, S (1974): The Problems of Teacher Over-Supply: Solution and Recommendations, in: **Contemporary Education**, Vol 45, pp 12-15.
- 9 Reed, B A (1976): Selection of Promising High School Graduates as Future Teachers: An Experiment, in: **Improving College and University Teaching** Volume 24, pp 37-39.
- 10 Louw, W J (1972): **An evaluation of the responsibility of the university regarding the training of secondary school teachers**, Pedagogiekstudies Nr 70.
- 11 Sien Clark, E A G (1978): Throwing the nets away: The limits to "Practicism" in the training and education of graduate teachers, in: **Journal of Education**, University of Natal No 10 pp 13-19.
- 12 Sien Wilson, J (1975): **Educational theory and the preparation of Teachers**. Slough: N F E R.
- 13 Brown, G A (1975): **Teaching and microteaching: Models rationale and programme in: Education for Teaching** 98 pp 71-79.
- 14 Lomax, D (1974): The Professional Education of Teachers: A Humanistic Approach to Teacher Preparation, in **British Journal of Education**, 1, pp 428-431.
- 15 Sien Clark, E A G: a w p 15.
- 16 Sien Louw, W J: a w pp 146-161.
- 17 Ibid, loc cit.
- 18 Sien van der Stoep, F (1978): Die Fundamentele Riglyne vir die Ontwerp van 'n Kurrikulum vir die Opleiding van Onderwysers teen die agtergrond van 'n Snel Veranderende Wêreld, in: **S A V B O-Publikasie**, 1978.
- 19 Sien Louw, W J: a w p 160.
- 20 Sien Clark, E A G: a w p 16.
- 21 Van Trotsenburg, E A: Doktorale kollokwium gehou te Universiteit van Pretoria op 25 September 1980.
- 22 Van der Stoep, F (1980): Fakulteitslesing a w.
- 23 Persverklaring van Mnr D van der Merwe Brink (Tvl. LUK belas met Onderwys) in "Pretoria News" op 19 September 1980.
- 24 Venter, A J (1968): Die werwing van sekondêre skoolleerlinge vir die onderwysberoep in die R S A en S W A, **Nasionale Buro vir Opvoedkundige en Maatskaplike Navorsing**, Navorsingsreeks Nr 29.
- 25 Du Toit, L B U (1974): Die verband tussen enkele nie-intellektuele faktore en die akademiese prestasie van eerstejaarstudente aan universiteite en onderwyskolleges, in: **Humanitas R S A**, Vol 3-4, p 395.

- 26 Louw, W J (1980): **Sosiodidaktiese Pedagogiek: 'n Eerste Oriëntering.** Academia, Pretoria, p 55.
- 27 Van Dyk, C J (1980): Die plek en funksie van die Vakdidaktieke by onderwysersopleiding. Lesing gehou vir die Belangegroep: Onderwysersopleiding, Transvaalse Onderwysersvereniging op 17 September 1980.
- 28 Van der Stoep, F (1972): **Didaskein** McGraw-Hill, Johannesburg.
- 29 Van der Stoep, F (1968): **Didaktiese Grondvorme,** Academia, Pretoria.
- 30 De Jager, N J (1978): **Didaktiese uitleg van mikroonderwyspraktyke by onderwysersopleiding.** Ongepubliseerde MEd-verhandeling, U P.
- 31 De Jager, N J (1980): **Evaluering van onderwysers in die onderrigsituasie.** Ongepubliseerde DEd-proefskrif, U P.
- 32 Schutte, H E (1980): **Die moontlikhede van kabeltelevisie by die opleiding van onderwysers.** Ongepubliseerde MEd-verhandeling, U P.

- 1 "Gids by die voorbereiding van wetenskaplike geskrifte" — Dr P C Coetzee
- 2 "Die Aard en Wese van Sielkundige Pedagogiek" — Prof B F Nel
- 3 "Die Toenemende belangrikheid van Afrika" — Adv E H Louw
- 4 "Op die Drumpel van die Atoomeeu" — Prof J H v d Merwe
- 5 "Livestock Philosophy" — Prof J C Bonsma
- 6 "The Interaction Between Environment and Heredity" — Prof J C Bonsma
- 7 "Verrigtinge van die eerste kongres van die Suid-Afrikaanse Genetiese Vereniging — Julie 1958"
- 8 "Aspekte van die Prysbeheersingspolitiek in Suid-Afrika na 1948" — Prof H J J Reynders
- 9 "Suiwelbereiding as Studieveld" — Prof S H Lombard
- 10 "Die toepassing van fisiologie by die bestryding van Insekte" — Prof J J Matthee
- 11 "The Problem of Methaemoglobinaemia in man with special reference to poisoning with nitrates and nitrites in infants and children" — Prof D G Steyn
- 12 "The Trace Elements of the Rocks of the Bushveld igneous Complex", Part 1 — Dr C J Liebenberg
- 13 "The Trace Elements of the Rocks of the Bushveld igneous Complex. Part II. The Different Rock Types" — Dr C J Liebenberg
- 14 "Protective action of Fluorine on Teeth" — Prof D G Steyn
- 15 "A Comparison between the Petrography of South African and some other Palaeozoic Coals" — Dr C P Snyman
- 16 "Kleinveekunde as vakrigting aan die Universiteit van Pretoria" — Prof D M Joubert
- 17 "Die Bestryding van Plantsiektes" — Prof P M le Roux
- 18 "Kernenergie in Suid-Afrika" — Prof A J A Roux
- 19 "Die soek na Kriteria" — Prof A P Grové
- 20 "Die Bantoetaalkunde as beskrywende Taalwetenskap" — Prof E B van Wyk
- 21 "Die Statistiese prosedure: teorie en praktyk" — Prof D J Stoker
- 22 "Die ontstaan, ontwikkeling en wese van Kaak-, Gesigs- en Mondchirurgie" — Prof P C Snijman
- 23 "Freedom — What for" — K A Schrecker
- 24 "Once more — Fluoridation" — Prof D G Steyn
- 25 "Die Ken- en Werkwêreld van die Biblioteekkunde" — Prof P C Coetzee
- 26 "Instrumente en Kriteria van die Ekonomiese Politiek n.a.v. Enkele Ondervindinge van die Europese Ekonomiese Gemeenskap" — Prof J A Lombard
- 27 "The Trace Elements of the Rocks of the Alkali Complex at Spitskop, Sekukuniland, Eastern Transvaal" — Dr C J Liebenberg
- 28 "Die Inligtingsprobleem" — Prof C M Kruger
- 29 "Second Memorandum on the Artificial Fluoridation of Drinking Water Supplies" — Prof D G Steyn
- 30 "Konstituering in Teoreties-Didaktiese Perspektief" — Prof F van der Stoep

- 31 "Die Akteur en sy Rol in sy Gemeenskap" — Prof Anna S Pohl
- 32 "The Urbanization of the Bantu Homelands of the Transvaal" — Dr D Page
- 33 "Die Ontwikkeling van Publieke Administrasie as Studievak en as Profession" — Prof J J N Cloete
- 34 "Duitse Letterkunde as Studievak aan die Universiteit" — Prof J A E Leue
- 35 "Analitiese Chemie" — Prof C J Liebenberg
- 36 "Die Aktualiteitsbeginsel in die Geologiese navorsing" — Prof D J L Visser
- 37 "Moses by die Brandende Braambos" — Prof A H van Zyl
- 38 "A Qualitative Study of the Nodulating Ability of Legume Species: List 1" — Prof N Grobelaar, M C van Beyma en C M Todd
- 39 "Die Messias in die saligsprekinge" — Prof S P J J van Rensburg
- 40 Samevatting van Proefskrifte en Verhandeling 1963/1964
- 41 "Universiteit en Musiek" — Prof J P Malan
- 42 "Die studie van die Letterkunde in die Bantoetale" — Prof P S Groenewald
- 43 Samevatting van Proefskrifte en Verhandeling 1964/1965.
- 44 "Die Drama as Siening en Weergawe van die Lewe" — Prof G Cronjeé
- 45 "Die Verboude Grond in Suid-Afrika" — Prof D G Haylett
- 46 "'n Suid-Afrikaanse Verplegingscredo" — Prof Charlotte Searle
- 47 Samevatting van Proefskrifte en Verhandeling 1965/1966
- 48 "Op soek na Pedagogiese Kriteria" — Prof W A Landman
- 49 "Die Romeins-Hollandse Reg in Oënskou" — Prof D F Mostert
- 50 Samevatting van Proefskrifte en Verhandeling 1966/1967
- 51 "Inorganic Fluoride as the cause, and in the prevention and treatment of disease" — Prof Douw G Steyn
- 52 "Honey as a food and in the prevention and treatment of disease" — Prof D G Steyn
- 53 "A check list of the vascular plants of the Kruger National Park" — Prof H P van der Schijff
- 54 "Aspects of Personnel Management" — Prof F W Marx
- 55 "Samevatting van Proefskrifte en Verhandeling 1967/1968
- 56 Sport in Perspektief" — Prof J L Botha
- 57 "Die Huidige Stand van die Gereformeerde Teologie in Nederland en ons Verantwoordelikheid" — Prof J A Heyns
- 58 "Onkruid en hul beheer met klem op chemiese beheer in Suid-Afrika" — Prof P C Nel
- 59 "Die Verhoudingstrukture van die Pedagogiese Situasie in Psigopedagogiese Perspektief" — Prof M C H Sonnekus
- 60 "Kristalhelder Water" — Prof F A van Duuren
- 61 "Arnold Theiler (1867-1936) — His Life and Times" — Dr Gertrud Theiler
- 62 Dr Hans Merensky — Mens en Voorbeeld" — Prof P R Skawran
- 63 "Gesiedenis as Universiteitsvak in Verhouding tot ander Vakgebiede" — Prof F J du Toit Spies
- 64 "Die Magistergraadstudie in Geneeskundige Praktyk (M Prax Med) van die Universiteit van Pretoria" — Prof H P Botha

- 65 Samevatting van Proefskrifte/Verhandelinge 1968/1969
- 66 "Kunskritiek" — Prof F G E Nilant
- 67 "Anatomie — 'n Ontleding" — Prof D P Knobel
- 68 "Die Problem van Vergelyking en Ewaluering in die Pedagogiek" — Prof F J Potgieter
- 69 "Die Eenheid van die Wetenskappe" — Prof P S Dreyer
- 70 "Aspekte van die Sportfisiologie en die Sportwetenskap" — Dr G W v d Merwe
- 71 "Die rol van die Fisiologiese Wetenskappe as deel van die Veterinêre Leerplan" — Prof W L Jenkins
- 72 "Die rol en toekoms van Weidingkunde in Suid-Afrikaanse Ekosisteme" — Prof J O Grunow
- 73 "Some Problems of Space and Time" — Mnr K A Schrecker
- 74 "Die Boek Prediker — 'n Smartkreet om die Gevalle Mens" — Prof J P Oberholzer
- 75 Titels van Proefskrifte en Verhandelinge ingedien gedurende 1969/1970; 1970/1971 en 1971/1972
- 76 "Die Akademiese Jeug is vir die Sielkunde meer as net 'n Akademiese Onderwerp" — Prof D J Swiegers
- 77 "'n Homiletiese Herwaarderung van die Prediking vanuit die Gesigshoek van die Koninkryk" — Prof J J de Klerk
- 78 "Analise en Klassifikasie in die Vakdidaktiek" — Prof C J van Dyk
- 79 "Bantoereg: 'n Vakwetenskaplike Terreinverkenning" — Prof J M T Labuschagne
- 80 Dosentekursus 1973 — Referate gelewer tydens die Dosentekursus 30 Jan—9 Feb 1973
- 81 "Volkekunde en Ontwikkeling" — Prof R D Coertze
- 82 "Opleiding in Personeelbestuur in Suid-Afrika" — Prof F W Marx
- 83 "Bakensyfers vir Diereproduksie" — Prof D R Osterhoff
- 84 "Die Ontwikkeling van die Geregte Geneeskunde" — Prof J Studer
- 85 "Die Liggaamlike Opvoedkunde: Geesteswetenskap?" — Prof J L Botha
- 86 Dosentekursus: 1974 — Referate gelewer tydens die Dosentekursus 4-7 Feb 1974
- 87 "Die opleiding van die mediese student in Huisartskunde aan die Universiteit van Pretoria" — Prof H P Botha
- 88 "Opleiding in bedryfseconomie in die huidige tydvak" — Prof F W Marx
- 89 "Swart arbeidsregtelike verhoudings, quo vadis?" — Prof S R van Jaarsveld
- 90 "The Clinical Psychologist: Training in South Africa". A report on a three-day invitation conference: 11—13 April 1973
- 91 "Studie van die Letterkunde in die Taalonderrig" — Prof L Peeters
- 92 "Gedagtes rondom 'n Kontemporêre Kerkgeskiedenis — met besondere verwysing na die Nederduits Gereformeerde Kerk" — Prof P B van der Watt
- 93 "Die funksionele anatomie van die herkouermaag — vorm is gekristalliseerde funksie" — Prof J M W le Roux
- 94 Dosentekursus 1975 — Referate gelewer tydens die Dosentekursus 27 Januarie — 6 Februarie 1975

- 95 " 'n Nuwe benadering tot die bepaling van die koopsom in die geval van 'n oorname" — Prof G van N Viljoen
- 96 "Enkele aspekte in verband met die opleiding van veekundiges" — Prof G N Louw
- 97 "Die Soogdiernavorsingsinstituut 1966 — 1975"
- 98 "Prostetika: 'n doelgerigte benadering" — Prof P J Potgieter
- 99 "Inligtingsbestuur" — Prof C W J Pistorius
- 100 "Is die bewaring van ons erfenis ekonomies te regverdig?" — Dr Anton Rupert
- 101 "Kaak-, Gesigs- en Mondchirurgie — Verlede, Hede en Toekoms" — Prof J G Duvenhage
- 102 "Keel-, Neus- en Oorheelkunde — Hede en Toekoms" — Prof H Hamersma
- 103 Doseniesimposia 1975
- 104 "Die Taak van die Verpleegonderwys" — Prof W J Kotzé
- 105 "Quo Vadis, Waterboukunde?" — Prof J P Kriel
- 106 "Geregtelike Geneeskunde: Die Multidissiplinêre Benadering" — Prof J D Loubser
- 107 "Huishoudkunde — Waarheen?" — Prof E Boshoff
- 108 Dosentekursus 1976 — Referate gelewer tydens die Dosentekursus 29 Januarie — 4 Februarie 1976
- 109 Tweede HF Verwoerd-gedenklesing gehou deur die Eerste Minister Sy Edele B J Vorster
- 110 Titels van proefskrifte en verhandelings ingedien gedurende 1972/73; 1973/74 en 1974/75 en wetenskaplike publikasies van personeellede vir die twaalf maande eindigende op 15 November 1975.
- 111 "Ortodonsie — 'n Oorsig en waardebeplanning" — Prof S T Zietsman
- 112 "Rede gelewer by die Ingebruikneming van die Nuwe Kompleks vir die Tuberkulosenavorsingseenheid van die MNR" — Prof H W Snyman
- 113 "Die gebruik van Proefdiere in Biomediese Navorsing, met spesiale verwysing na Eksperimentele Chirurgie" — Prof D G Steyn
- 114 "Die Toekoms van die Mynboubedryf in Suid-Afrika" — Prof F Q P Leiding
- 115 "Van Krag tot Krag" — Dr Anton Rupert
- 116 "Carnot, Adieu!" — Prof J P Botha
- 117 " 'n Departement van Hematologie — Mode of Noodsaak" — Prof K Stevens
- 118 "Farmaka en Farmakologie: Verlede, Hede en Toekoms" — Prof De K Sommers
- 119 "Opleiding in Elektrotegniese Ingenieurswese — Deurbraak of Dwaling?" — Prof L van Biljon
- 120 "Die Röntgendiagnostiek voor 'n Nuwe Uitdaging — die Toegepaste Fisiologie" — Prof J M van Niekerk
- 121 "Die Algemene Sisteemteorie as Uitgangspunt by die Beplanning van 'n Basiese Biblioteek- en Inligtingkundige Opleidingsprogram" — Prof M C Boshoff
- 122 Dosentekursus: 1977
- 123 "Hulpverlening aan kinders met leerprobleme" — Prof P A van Niekerk
- 124 "Tuinboukunde Quo Vadis" — Prof L C Holtzhausen

- 125 "Die plek en toekomsstaak van 'n Departement Huisartskunde in 'n Fakulteit van Geneeskunde" — Prof A D P van den Berg
- 126 "Titels van proefskrifte en verhandelings ingedien gedurende 1975/76 en wetenskaplike publikasies van personeellede vir die twaalf maande eindigende op 15 November 1976
- 127 "Landbouvoorligting by die kruispad — Uitdagings vir Agrariese Voorligting as Universiteitsdepartement" — Prof G H Düvel
- 128 "Die ontplooiing van Rekenaarwetenskap as 'n funksie van evolusie op Rekenaargebied" — Prof R J van den Heever
- 129 "Die rol van navorsing in die opleiding en ontwikkeling van die akademiese chirurg" — Prof C J Mieny
- 130 "Sport and Somatology in Ischaemic Heart Disease" — Prof P J Smit
- 131 Dosentekursus 1978
- 132 "'n Beter Toekoms" — Rr Anton Rupert
- 133 Toespraak gelewer by geleentheid van die Lentepromosieplegtigheid van die Universiteit van Pretoria op 8 September 1978 — Mnr J A Stegmann, Besturende Direkteur van Sasol
- 134 "Geologie in 'n toekoms van "Beperkte" Hulpbronne — Prof G von Gruenewaldt
- 135 Titels van proefskrifte en verhandelings ingedien gedurende 1976/77 en wetenskaplike publikasies van personeellede vir die twaalf maande eindigende op 15 November 1977
- 136 "Die Kind met Spesifieke Leergestremdhede" — Proff P A van Niekerk en M C H Sonnekus
- 137 "Sensore en Tensore" — Prof N Maree
- 138 "Die Godsdienswetenskappe en die Teologie" — Prof P J van der Merwe
- 139 "Dierefisiologiese navorsing aan die Universiteit van Pretoria (1928—1978) — Prof J F W Grosskopf
- 140 "Titels van proefskrifte en verhandelings ingedien gedurende 1977/78 en wetenskaplike publikasies van personeellede vir die twaalf maande eindigende op 15 November 1978"
- 141 "Behoeftebepaling en doelformulering in die Opvoeding, Onderwys en Opleiding" — Prof F J Potgieter
- 142 "Klein sake is 'Grootsake' " — Dr Anton Rupert
- 143 "Die Pad Vorentoe" — Prof W E G Louw
- 144 Referate gelewer tydens die jubileumjaarviering — Prof P S Dreyer
- 145 "Die gebruikmaking van Kies-en-keur en invulvraestelle" — lesing gelewer tydens 'n kursus vir dosente op 19 en 20 April 1979 en 22 en 23 Oktober 1979
- 146 "Survey of Disease Patterns in Transkei and the Ciskei" — E Rose, W G Daynes and P J Kloppers
- 147 "Die Ortopedagogiek as Praktykgerigte Pedagogiek perspektief" — Prof P A van Niekerk
- 148 "Die rol van Kernkrag gesien teen die agtergrond van die energietekort in die wêreld" — Dr A J A Roux
- 149 "Exchange lists for selected Protein Diets" — Mev J M Crous
- 150 "Die Universiteit van Pretoria se bydrae tot die Dierefisiologiese Vakliteratuur (1930—1980) — J F W Grosskopf, J D Skinner en S Christa Daffue

151. "Professors' Dilemma. Problems, Polemics and Politics in University Departments of English" — Prof P J H Titlestad
- 152 "Ortopedie, Die Ortopeed en die mens" — Prof R P Gräbe
- 153 "Die rol van Fisika in die moderne gemeenskap" — Prof E K H Friedland
- 154 "Interne Geneeskunde: Wetenskap en Kuns" — Prof G P Human
- 155 "Die opleiding van Chemiese Ingenieurs in Suid-Afrika" — Prof U Grimsehl
- 156 "Doelwitte vir Musiekopleiding" — Prof S Paxinos
- 157 "Die stand van die Beeldende Kuns in Suid-Afrika" — Prof N O Roos
- 158 "Op die spoor van die Onsigbare Lig" — Prof S F Prinsloo
- 159 "Beroepsvoorligting op Skool" — Referate gelewer tydens 'n Simposium in Beroepsoriënteringspedagogiek gereël deur die Fakulteit Opvoedkunde van die Universiteit van Pretoria as deel van die Halfeeuvesviering 12 tot 14 Augustus 1980 — Onder Redaksie van Prof C J Joubert
- 160 "Die Selfbeeld van die Sosiologie- en Sosioloë" — Prof J S Oosthuizen

Pta. Drukkers

ISBN 0 86979 344 6